УДК 613.72-053.2(1-22)(477.87))
DOI https://doi.org/10.11603/1681-2786.2026.2.16411

Г. Л. ШЕПЕЛЛА, В. В. БРИЧ

ІНФРАСТРУКТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м Ужгород, Україна

Мета: оцінити рівень забезпечення та доступності спортивної інфраструктури для дитячого населення територіальних громад Закарпатської області.

Матеріали та методи. Застосовано бібліосемантичний, соціологічний та статистичний методи. Збір даних проводився шляхом онлайн-анкетування територіальних громад Закарпатської області за допомогою платформи Google Forms. У дослідженні взяли участь 19 громад. Оцінювалися показники забезпеченості закладами загальної середньої освіти, шкільними спортивними майданчиками, спортивними залами, а також дитячими й спортивними майданчиками на рівні громад у перерахунку на 1000 дитячого населення. Статистична обробка здійснювалася із використанням методів описової статистики.

Результати. Встановлено значну варіабельність показників інфраструктурного забезпечення територіальних громад. Середній рівень забезпеченості закладами загальної середньої освіти становив 2,77 на 1000 дітей, при цьому 63,16% громад характеризуються низьким рівнем доступності умов для занять фізичною активністю в шкільному середовищі. Середнє значення забезпеченості шкіл відкритими спортивними майданчиками становило 2,09, а спортивними залами – 1,34, причому низький рівень забезпеченості відзначено у 78,94% та 89,47% громад відповідно. Показники позашкільної інфраструктури також залишаються недостатніми: середній рівень забезпеченості спортивними майданчиками становив 1,04, дитячими майданчиками – 2,17 на 1000 дитячого населення, при цьому низький рівень зафіксовано у 89,47% та 73,68% громад відповідно. Виявлено територіальні громади з повною відсутністю окремих елементів інфраструктури, що суттєво обмежує можливості для занять фізичною активністю у позанавчальний час.

Висновки. Встановлено недостатній та нерівномірний рівень інфраструктурного забезпечення територіальних громад, що обмежує доступність занять фізичною активністю для дітей у шкільному та позанавчальному середовищі. Отримані результати обґрунтовують необхідність впровадження комплексного підходу до розвитку інфраструктури як ключового чинника підвищення рівня фізичної активності та зміцнення громадського здоров'я.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: діти; фізична активність; зміцнення здоров'я; школа; територіальна громада; село; інфраструктура; громадське здоров'я; Закарпаття.

Вступ. Недостатній рівень фізичної активності населення є однією з актуальних проблем сучасної системи охорони здоров'я, що має значний вплив на формування неінфекційних захворювань. Особливе занепокоєння викликає низька активність дітей, що визначає ризики для здоров'я у подальшому житті. У цьому контексті вивчення факторів, що впливають на формування рівня фізичної активності, набуває важливого наукового та практичного значення, а суттєву роль серед них відіграють інфраструктурні детермінанти.

Особливості середовища можуть як сприяти, так і обмежувати реалізацію активної поведінки, визначаючи доступність, безпечність і привабливість умов для рухової діяльності серед дітей та населення загалом. Доступність спортивної інфраструктури та дитячих майданчиків, місць для безпечного активного проведення дозвілля, забезпечення шкіл спортивними майданчиками та залами дозволяє підвищити можливості залучення дітей сільської місцевості до активного способу життя й підвищення рівня фізичної активності [1, 2, 3].

Наукові дослідження підтверджують наявність зв'язку між рівнем фізичної активності та станом здоров'я населення і характеристиками інфраструктури за місцем проживання, зокрема її доступністю та якістю. Позитивний вплив правильної побудови спортивної інфраструктури, реконструкція та оновлення вже наявних парків, майданчиків та місць для активного відпочинку проявляється у збільшенні залученості населення до занять спортом, проведення групових спортивних занять, змагальної діяльності та підвищення фізичної активності серед різних груп населення [4, 5, 6]. За даними Стелли Л. Вольпе, мешканці

© Г. Л. Шепелла, В. В. Брич, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

населених пунктів із розвиненим середовищем для занять спортом, зокрема наявністю спортивних споруд, велосипедних доріжок і парків, характеризуються вищим рівнем рухової активності порівняно з населенням територій із недостатнім розвитком таких умов [4].

В Україні відзначається недостатня кількість та значне відставання в розвитку спортивної інфраструктури в різних адміністративно-територіальних одиницях, використання застарілої матеріально-технічної бази на території громад та в багатьох освітніх закладах, часто недоступність через віддаленість або наявність приватних спортивних залів з високою вартістю [2, 7, 8].

Мета. Метою дослідження стала оцінка рівня забезпечення та доступності спортивної інфраструктури для дитячого населення територіальних громад Закарпатської області.

Матеріали та методи. Для досягнення мети застосовано бібліосемантичний, соціологічний та статистичний методи. Дослідження проводилося серед територіальних громад Закарпатської області. Залучення учасників здійснювалося шляхом направлення до органів місцевого самоврядування офіційних листів із запрошенням до участі в дослідженні та проханням заповнити відповідний опитувальник. Збір первинної інформації проводився методом онлайн-анкетування з використанням платформи Google Forms. Участь у дослідженні була добровільною, а факт заповнення анкети розцінювався як надання інформованої згоди на участь у дослідженні. Серед критеріїв включення були такі: належність до територіальних громад Закарпатської області; наявність у складі громади сіл та/або селищ; повне та коректне заповнення опитувальника. У дослідженні взяли участь 19 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що становить 29,7% від їх загальної кількості в Закарпатській області.

Опитувальник містив п'ять ключових компонентів інфраструктурного забезпечення, зокрема загальну кількість закладів загальної середньої освіти; кількість шкіл, обладнаних відкритими спортивними майданчиками; кількість шкіл із внутрішніми спортивними залами; кількість дитячих майданчиків; кількість спортивних майданчиків на території громади.

Для оцінки рівня інфраструктурного забезпечення відповідні показники розраховувалися у перерахунку на 1000 дитячого населення. Отримані значення інтерпретувалися умовно таким чином: 0–2,5 – низький рівень забезпеченості; 2,5–4,5 – середній рівень; 4,5 і вище – високий рівень. Статистична обробка даних здійснювалася з використанням методів описової статистики.

Результати дослідження та обговорення. Аналіз даних анкетування показав, що чисельність дитячого населення в територіальних громадах варіює від 1 165 до 22 000 осіб. Це свідчить про суттєву диференціацію громад за демографічними показниками, що зі свого боку зумовлює різний рівень потреби в інфраструктурних об'єктах як чинниках формування фізичної активності населення. Кількість закладів загальної середньої освіти в територіальних громадах варіює від 2 до 31 на одну громаду, тоді як коефіцієнт забезпеченості школами у перерахунку на 1000 дитячого населення коливається в межах від 0,42 до 6,01. Середнє значення цього показника для досліджених громад становить 2,77. Отримані результати свідчать про суттєву нерівномірність забезпеченості освітніми закладами та, відповідно, різний рівень навантаження на них у територіальних громадах.

З урахуванням отриманих значень було здійснено розподіл ОТГ, що взяли участь у дослідженні, за рівнем забезпеченості закладами загальної середньої освіти у перерахунку на 1000 дитячого населення як важливого індикатора доступності занять фізичною активністю в освітньому середовищі. Встановлено, що більшість громад (63,16%) характеризуються низьким рівнем забезпеченості (0–2,5), що потенційно обмежує можливості дітей до регулярної фізичної активності на базі закладів освіти. Середній рівень (2,5–4,5) визначений у 21,05% громад і відображає помірну доступність відповідних умов, тоді як високий рівень забезпеченості (>4,5), виявлений лише у 15,79% громад, створює більш сприятливі передумови для організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності. Отримані результати свідчать про нерівномірність доступу до можливостей занять фізичною активністю у шкільному середовищі в різних територіальних громадах.

Оцінюючи рівень забезпечення шкіл, було досліджено наявність зовнішніх спортивних майданчиків та внутрішніх спортивних залів у різних територіальних громадах.

Кількість закладів загальної середньої освіти, на території яких наявні відкриті спортивні майданчики, варіює від 2 до 24 у розрахунку на одну територіальну громаду. Аналіз рівня забезпеченості такими майданчиками в перерахунку на 1000 дитячого населення показав, що значення показника коливаються в межах від 0,29 до 6,01, при середньому значенні 2,09. Розподіл територіальних громад засвідчив, що переважна більшість із них (78,94%) характеризується низьким рівнем забезпеченості (0–2,5), тоді як середній та високий рівні виявлено у 21,06% (по 10,53% громад відповідно). Отримані результати свідчать про обмежену доступність умов для занять фізичною активністю на відкритих спортивних майданчиках у межах закладів освіти, що може негативно впливати на рівень рухової активності дитячого населення.

Важливим компонентом забезпечення ефективності процесу фізичного виховання у закладах освіти є наявність спортивного залу. Це створює можливість повноцінного проведення відповідних занять незалежно від погодних умов, на відміну від відкритих спортивних майданчиків. Крім того, за умови належного матеріально-технічного оснащення спортивні зали сприяють підвищенню якості навчального процесу, рівня зацікавленості та мотивації учнів до відвідування уроків фізичної культури і занять руховою активністю. Водночас їх наявність розширює можливості для організації групових позаурочних спортивно-оздоровчих занять, що є важливим чинником формування стійкої фізичної активності серед учнів.

Аналізом відповідей встановлено, що в досліджуваних громадах кількість шкіл з наявністю спортивного залу варіюється від 1 до 17 на територіальну громаду, значення показника у перерахунку на 1000 дитячого населення – від 0,45 до 3,43, при середньому значенні 1,34. Розподіл територіальних громад засвідчив, що переважна більшість із них (89,47%) характеризується низьким рівнем забезпеченості (0–2,5), тоді як середній рівень (2,5–4,5) виявлено лише у 10,53% громад; високий рівень відсутній. Отримані результати свідчать про обмежену доступність умов для організації занять фізичною активністю в приміщенні закладів освіти, що може негативно впливати на регулярність і якість фізичного виховання, особливо в умовах несприятливих погодних факторів.

Важливу роль у формуванні рівня фізичної активності дітей відіграє наявність спортивних і дитячих майданчиків поблизу місця проживання, що створює умови для активного відпочинку та занять фізичною активністю в позанавчальний час. За результатами аналізу встановлено, що спортивні майданчики наявні лише у 17 із 19 досліджених ОТГ. У громадах, де такі об'єкти наявні, їх кількість варіює від 1 до 12 на одну громаду. Показник забезпеченості у перерахунку на 1000 дитячого населення коливається в межах від 0,00 до 4,85, при середньому значенні 1,04. Отримані результати свідчать про обмежену доступність відкритої спортивної інфраструктури у значній частині громад, що може негативно впливати на рівень фізичної активності дітей у позанавчальний час. Розподіл територіальних громад за наявністю спортивних майданчиків засвідчив, що переважна більшість ОТГ (89,47%) характеризується низьким рівнем забезпеченості (0–2,5), тоді як середній рівень (2,5–4,5) та високий рівень (>4,5) виявлено лише у 2 громадах (10,53%). Отримані результати свідчать про вкрай обмежену доступність інфраструктури для занять фізичною активністю на відкритому просторі, що може суттєво стримувати рівень фізичної активності дитячого населення.

Останній компонент передбачав оцінку рівня забезпечення територіальних громад дитячими майданчиками, що також має суттєве значення серед факторів інфраструктури, які впливають на формування рівня активності дитячого населення, залучення дітей до активності з ранніх років, активніше проведення вільного часу молодих батьків з дітьми дошкільного віку, взаємодію дитини з іншими та проведення активних ігор.

Вісімнадцять громад вказали на наявність дитячого майданчика на їх території. Кількість майданчиків у ОТГ варіюється від 1 до 29. Аналіз забезпеченості територіальних громад дитячими майданчиками у перерахунку на 1000 дитячого населення показав, що значення показника варіюють від 0,00 до 8,13, при середньому значенні 2,17. Розподіл територіальних громад засвідчив, що переважна більшість із них (73,68%) характеризується низьким рівнем забезпеченості (0–2,5), тоді як середній рівень (2,5–4,5) виявлено у 15,79% громад, а високий рівень (>4,5) – у 10,53% громад. Отримані результати свідчать про недостатню доступність інфраструктури для активного дозвілля дітей у значній частині громад, що може обмежувати формування звичок до регулярної фізичної активності в позанавчальний час.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило суттєву диференціацію територіальних громад Закарпатської області за рівнем забезпеченості інфраструктурними об'єктами, що формують умови для фізичної активності дитячого населення. Встановлено, що переважна більшість громад характеризується низьким рівнем забезпеченості: 63,16% громад мають низький рівень забезпеченості закладами освіти як середовищем для занять фізичною активністю, 78,94% – відкритими спортивними майданчиками при школах, 89,47% – спортивними залами, 89,47% – спортивними майданчиками на рівні громади та 73,68% – дитячими майданчиками. Виявлена нерівномірність розвитку інфраструктури, а також наявність громад із повною відсутністю окремих її компонентів свідчать про фрагментарний характер її формування та обмежену доступність умов для занять фізичною активністю як у шкільному, так і позанавчальному середовищі. Отримані результати вказують на необхідність впровадження комплексного підходу до розвитку інфраструктурного забезпечення як ключового чинника підвищення рівня фізичної активності дітей та зміцнення громадського здоров'я, розроблення та впровадження цілеспрямованих програм та дій для достатнього спортивного забезпечення дитячого населення з урахуванням виявлених бар'єрів і ресурсів громади.

Перспективи подальших досліджень полягають у комплексному вивченні впливу

інфраструктурних, поведінкових і соціальних факторів на рівень фізичної активності дітей, а також у розробці та оцінці ефективності програм оптимізації інфраструктурного забезпечення територіальних громад у контексті зміцнення громадського здоров'я.

Інформація про фінансування. На проведення цього дослідження фінансова допомога від сторонніх організацій або грантів не отримувалась.

Інформація щодо наявності/відсутності конфлікту інтересів. Конфлікт інтересів відсутній.

Внесок кожного з авторів згідно таксономії CrediT: Шепелла Г.Л. – концептуалізація; методологія; збір та формалізація даних; статистичний аналіз; підготовка первинного проєкту рукопису; редагування тексту; Брич В.В. – концептуалізація; наукове керівництво; рецензування та редагування тексту.

Відповідність матеріалів статті щодо проведення обстежень/ досліджень/лікування нормам біоетики: програма і методи дослідження затверджені комісією з біоетики ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 6/6 від 8 лютого 2023 р.).

Список літератури

1. Шепелла Г. Л., Брич В. В. Окремі аспекти формування фізичної активності у дітей шкільного віку. *Україна. Здоров'я нації*. 2024. № 2. С. 41–50. DOI: https://doi.org/10.32782/2077-6594/2024.2/07
2. Наумко Ю. С., Самойленко Т. Г. Розвиток спортивної інфраструктури як дієвий інструмент провадження соціальної політики в регіоні . *Інфраструктура ринку*. 2019. № 37. С. 523–529. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/78.pdf
3. Smith M., et al. Systematic literature review of built environment effects on physical activity and active transport: an update and new findings on health equity // *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 2017. Vol. 14, № 1. Art. 158. DOI: https://doi.org/10.1186/s12966-017-0613-9
4. Volpe S. L. The built environment and physical activity. American College of Sports Medicine (ACSM). URL: https://acsm.org/built-environment-physical-activity/
5. Zhang Y., Koene M., Reijneveld S. A., et al. The impact of interventions in the built environment on physical activity levels: a systematic umbrella review. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 2022. Vol. 19. Art. 156. DOI: https://doi.org/10.1186/s12966-022-01399-6
6. Rapalavičius A., Venclovienė J., Dėdelė A., Andrusaitytė S. Effect of urban infrastructure on physical activity and health indicators: the case of the city of Kaunas, Lithuania. *Sustainability*. 2025. Vol. 17, № 22. Art. 10006. DOI: https://doi.org/10.3390/su172210006
7. Імас Є., Ратніков Д., Андрєєва О. Розвиток спортивної інфраструктури як чинник залучення різних груп населення до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту.* 2023. № 4. С. 27–30. DOI: https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.27-30
8. Карабанов Є., Осіпов В. Аналіз сучасних проблем та перспектив розвитку фізичної культури та спорту для дорослого населення в Україні та країнах Європи. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 1. С. 90–97. DOI: https://doi.org/10.31891/pcs.2023.1.14

References

1. Shepella, H. L., & Brych, V. V. (2024). Okremi aspekty formuvannia fizychnoi aktyvnosti u ditei shkilnoho viku [Some aspects of the formation of physical activity in school-age children]. *Ukraina. Zdorovia natsii*, (2), 41–50. https://doi.org/10.32782/2077-6594/2024.2/07 [in Ukrainian].
2. Naumko, Y. S., & Samoilenko, T. H. (2019). Rozvytok sportyvnoi infrastruktury yak diievyi instrument provadzhennia sotsialnoi polityky v rehioni [Development of sports infrastructure as an effective instrument for the implementation of regional social policy]. *Market Infrastructure*, (37), 523–529. http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/78.pdf [in Ukrainian].
3. Smith, M., et al. (2017). Systematic literature review of built environment effects on physical activity and active transport: An update and new findings on health equity. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 14(1), 158. https://doi.org/10.1186/s12966-017-0613-9
4. Volpe, S. L. (n.d.). The built environment and physical activity. American College of Sports Medicine. https://acsm.org/built-environment-physical-activity/
5. Zhang, Y., Koene, M., Reijneveld, S. A., et al. (2022). The impact of interventions in the built environment on physical activity levels: A systematic umbrella review. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 19, 156. https://doi.org/10.1186/s12966-022-01399-6
6. Rapalavičius, A., Venclovienė, J., Dėdelė, A., & Andrusaitytė, S. (2025). Effect of urban infrastructure on physical activity and health indicators: The case of the city of Kaunas, Lithuania. *Sustainability*, 17(22), 10006. https://doi.org/10.3390/su172210006
7. Imas, Y., Ratnikov, D., & Andrieieva, O. (2023). Rozvytok sportyvnoi infrastruktury yak chynnyk zaluchennia riznykh hrup naselennia do ozdorovcho-rekreatsiinoi rukhovoi aktyvnosti [Development of sports infrastructure as a factor in promoting the involvement of various population groups in health and recreational physical activity]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, (4), 27–30. https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.27-30 [in Ukrainian].
8. Karabanov, Y., & Osipov, V. (2023). Analiz suchasnykh problem ta perspektyv rozvytku fizychnoi kultury ta sportu dlia dorosloho naselennia v Ukraini ta krainakh Yevropy [Analysis of current challenges and prospects for the development of physical culture and sports among the adult population in Ukraine and European countries]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, (1), 90–97. https://doi.org/10.31891/pcs.2023.1.14 [in Ukrainian].

INFRASTRUCTURE DETERMINANTS OF PHYSICAL ACTIVITY AMONG CHILDREN IN RURAL TERRITORIAL COMMUNITIES

H. L. Shepella, V. V. Brych
Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

Purpose: To assess the level of provision and accessibility of sports infrastructure for children in the territorial communities of the Zakarpattia region.

Materials and Methods. Bibliographic, sociological, and statistical methods were applied. Data were collected through an online survey of territorial communities of the Zakarpattia region using Google Forms. A total of 19 communities participated in the study. Indicators of provision in general secondary education institutions, school sports grounds, sports halls, and community-level sports and playgrounds were assessed per 1,000 children. Statistical analysis was performed using descriptive statistics methods.

Results. A significant variability in infrastructure provision across territorial communities was identified. The average level of provision in general secondary education institutions was 2.77 per 1,000 children, and 63.16% of communities had low access to physical activity opportunities within the school environment. The average provision of schools with outdoor sports grounds was 2.09, and with sports halls – 1.34, with low levels observed in 78.94% and 89.47% of communities, respectively.

Indicators of community-level infrastructure were also insufficient: the average provision of sports grounds was 1.04 per 1,000 children, and playgrounds – 2.17 per 1,000 children, with low levels recorded in 89.47% and 73.68% of communities, respectively. Communities with a complete absence of certain infrastructure elements were identified, significantly limiting opportunities for physical activity during leisure time.

Conclusions. An insufficient and uneven level of infrastructure provision across territorial communities was identified, limiting children's access to physical activity in both school and out-of-school settings. The findings highlight the need for a comprehensive approach to infrastructure development as a key factor in increasing physical activity levels and promoting public health.

KEY WORDS: children; physical activity; health promotion; school; territorial community; rural area; infrastructure; public health; Zakarpattia.

Дата першого надходження статті до видання: 17.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026

Відомості про авторів:
Шепелла Гретта Лайошовна – аспірантка спеціальності «Громадське здоров'я», кафедра наук про здоров'я ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2995-8119
Брич Валерія Володимирівна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри наук про здоров'я ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-3741-6002

Електронна адреса для листування: valeria.bruch@uzhnu.edu.ua